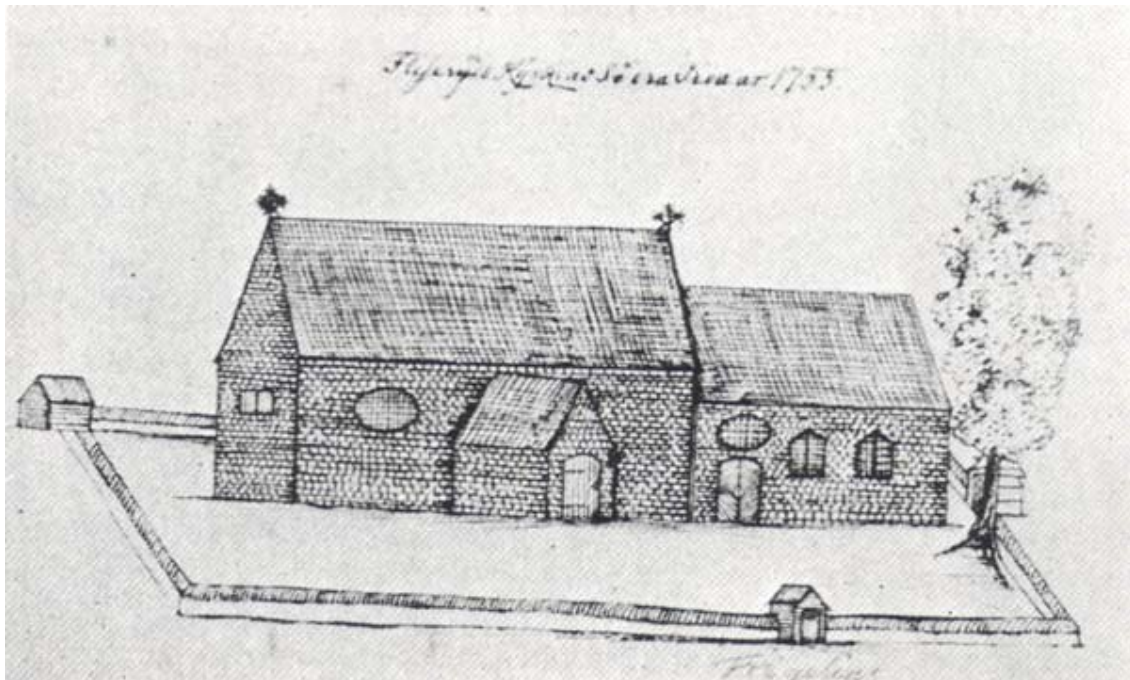




# Fliseryds Gamla kyrkogård

Fliseryds församling, Växjö stift, Kalmar län

Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/  
begravningsplatser i Växjö stift 2007



Magdalena Jonsson  
Kyrkoantikvariska rapporter 2007, Kalmar läns museum

## Innehåll

INLEDNING	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Kulturminneslagen och Begravningslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	4
Inventeringens uppläggning och rapport	4
Kort kyrkogårdshistorik	5
Växjö stift – en kort historik	5
FLISERYDS GAMLA KYRKOGÅRD	7
Kyrkomiljön	7
Kyrkogårdens historik	7
Beskrivning av kyrkogården idag	9
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGÅRDEN I DESS HELHET	11
ARKIV OCH LITTERATUR	
Bilagor:	
Kulturminneslagen	

## **INLEDNING**

### **Bakgrund**

Svenska kyrkan har sedan kristendomens införande svarat för begravning och omhändertagande av döda. I varje socken har inrättats kyrkogårdar för ändamålet. I en stor del av Sveriges församlingar utgör kyrkogården den äldsta bevarade delen av församlingens anläggningar. Ofta har kyrkogården medeltida ursprung. Sedan Svenska kyrkan och staten skildes åt har kyrkan ansvaret för sina egna kulturarvsfrågor. Kunskapen om kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden är dock fragmentarisk. Detta medför att skötseln av den vigda platsen ofta saknar antagna riktlinjer eller vårdprogram där kulturarvshänsyn utgjort planeringsförutsättning. Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering i Växjö stift.

Begravningsväsendet i Sverige är numera en statlig angelägenhet bekostad av begravningsavgiften men den utförs fortfarande som under tidigare århundraden av kyrkan. Varje församling eller samfällighet som önskar söka kyrkoantikvarisk ersättning för vården av kulturarvet måste före 2009 ha upprättat en av stiftet godkänd vård- och underhållsplanering. Denna planering skall visa hur kulturarvets värden skall bevaras. Det är såväl på församlingsnivå som på stiftsnivå nödvändigt att ha kunskap om det kyrkliga kulturarvet. Såväl kortsiktig som långsiktig planering är ett ansvar för båda. För stiftets innebär planeringen att bruka de gemensamma resurserna på ett ändamålsenligt sätt. Den kyrkoantikvariska ersättningen förutsätter en övergripande kunskap om de kulturhistoriska värdena för att medlen skall göra största möjliga kulturhistoriska nytta. Länsstyrelsen skall i sin myndighetsutövning stödja detta arbete samt har ett regionalt tillsynsansvar för kulturmiljövården.

På uppdrag av Växjö stift har Kalmar läns museum under 2005-2006 genomfört en inventering av kyrkogårdar/begravningsplatser inom stiftets del av Kalmar län. Arbetet bekostades av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och omfattade de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagens § 4. Lagen gäller begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. För att få en heltäckande bild av begravningsväsendet inom stiftet beslutades att även de kyrkogårdar/begravningsplatser som inte omfattas av kulturminneslagen § 4 skulle inventeras. Man valde också att låta inventera de platser som inte förvaltas av Svenska kyrkan. Kompletteringen av inventeringen har gjorts under hösten 2007. Denna rapport omfattar en av dessa kyrkogårdar/begravningsplatser.

### **Syfte**

Den översiktliga inventerings syfte är att:

- ta fram övergripande kunskap om kulturarvet som underlag för församlingens/samfällighetens planering för och förvaltning av kyrkogårdar och begravningsplatser
- ta fram underlag för myndigheter och kyrkan regionalt för handläggning av kyrkoärenden enligt kulturminneslagen och olika finansiella stödssystem
- skapa ett gemensamt kunskapsunderlag för kulturhistorisk värdering och prioritering samt i sig utgöra ett samlat forskningsmaterial
- dessutom verka för ökad förståelse för kyrkogårdens kulturarv såväl lokalt som i kontakter mellan kyrkan och samhället

## **Kulturminneslagen och begravningslagen**

Enligt Lag om kulturminnen m m (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader, kyrkotomter och begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen). Begravningslagen (SFS 1990:1144) anger att en gravvård ägs av gravrättsinnehavaren. När en gravanordning har blivit uppsatt, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

## **Kulturhistorisk bedömning**

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån skilda kriterier bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande - material, konstnärligt utförande eller till en person- lokal/personhistoriskt värde.

Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Växjö och Linköpings stift, samt länsstyrelserna och läns museerna i Kronobergs, Jönköpings, Östergötlands och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

## **Inventeringens uppläggning och rapport**

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i rapporten.

Fältarbetet och rapporterna har utförts av antikvarier Magnus Johansson, Magdalena Jonsson, Liselotte Jumme och Cecilia Ring vid Kalmar läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Växjö stift, Länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

### **Kort kyrkogårdshistorik**

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så vis att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. En begravningsplats rymmer ofta ett kapell inom sitt område. I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar. Kristendomens införande innebar bl a att kremering av kroppar förbjöds. Längre begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt högre utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogårdens område delades först upp mellan byarna, med byvisa begravningar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligen av ängslika områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen i form av stenkors, tumbor och hållar stod uppställda. Enklare gravar kunde markeras av en liten kulle eller ett träkors. Kyrkogården omgärdades vanligen av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som man då kallade den, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, alltså kallmurade. I början av 1800-talet tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på många sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till. Många kyrkogårdar lämnades vind för våg, murar revs och djuren betade fritt i markerna. Först under 1700-talet började man visa mer intresse för kyrkogårdarnas vård och utformning.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut ökade protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs ohygieniskt och orsakade stort obehag, speciellt sommartid. År 1815 beslöt Sveriges riksdag om att begravningsplatser skulle anläggas utanför städer och byar, också det av hygieniska skäl. I bland annat Västervik och Kalmar finns sådana begravningsplatser. Först efter 1815 blev det också mer allmänt förekommande med genomgripande planläggning av kyrkogårdarna med gångsystem och planteringar. Det blev också allt vanligare med planteringar av träd kring kyrkogården, sk trädkrans. Genom 1815 års förordning förbjöds definitivt begravningar inne i kyrkan. Kyrkogårdar och begravningsplatser uppdelades i områden där den dödes familj fick köpa gravplats, och områden som var gratis. Dessa senare områden kallades vanligen allmänna linjen. Här begravdes människor i den ordning de avled. Det innebar bl a att äkta makar inte blev begravda bredvid varandra. Fram till 1960-talet fanns bruket av linjegravar. Under 1800-talets senare hälft blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats. Samtidigt blev de förmögna gravvårdar allt mer påkostade. Vid ungefär samma tid började man anlägga kyrkogårdar med en mindre strikt utformning, än den tidigare, och med ett mer naturinspirerat utseende. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena, bl a tillkom många skogskyrkogårdar. I och med att man började använda moderna maskiner har skötseln av kyrkogårdarna delvis förändrats. Tidigare grusgravsområden har såtts igen och staket och andra detaljer har tagits bort för att underlätta arbetet. Under de senaste decennierna har minneslundar tillkommit på nästan samtliga kyrkogårdar.

### **Växjö stift – en kort historik**

Småland och Öland var under tidigaste kristna tid knutna till stiftet i Hamburg- Bremen. År 1103 lyckades den danske kungen genom intrigerande med påven och tyska kejsaren tillskapa det nordiska ärkestiftet. Utbrytningen fick sitt biskopssäte i Lund och den nordiska

kyrkoprovinser styrdes under tre kvarts sekel från Danmark. Ärkestiftet i Lund omfattade hela nordliga Europa med Skandinavien och Island, de nordatlantiska öarna samt Grönland. Den kyrkliga expansionen med byggande av de första kyrkorna i Småland och på Öland bär därför tydliga spår av sydsandinavisk påverkan.

Stiftsbildningarna i den svenska delen av kyrkoprovinserna pågick dock samtidigt och när Uppsala blev ärkebiskopssäte 1634 bestod den nya svenska kyrkoprovinserna av fyra stift jämte Uppsala, nämligen Linköping, Skara, Strängnäs och Västerås. Sex år senare omtalas i ett gåvobrev en biskop i Växjö vid namn Balduin. Växjö stift måste därför ha tillkommit mellan 1164 och 1170.

Det nya stiftet skapades genom utbrytning från Linköpings stift och kom att omfatta Varend, Finnveden, och Njudung. Värendsdelarna utgjordes av fem häradar, Allbo, Kinnevald, Konga, Norrvidinge samt Uppvidinge. Finnveden bestod av Sunnerbo, Östbo och Västbo medan Njudung var uppdelat i två häradar, Västra och Östra Njudung.

Växjö stifts gränser mot Linköpings stift kom dock snart att bli föremål för diskussioner. Tvisten löstes först genom den påvelige legaten Vilhelm av Sabinas skiljedom 1248. Växjö stift kom efter domen att endast omfattas av Varend vilket gjorde stiftet till det minsta i landet vid den tiden. Området som motsvaras av nuvarande Kalmar län tillhörde under medeltiden Linköpings stift.

År 1555 blev Norra och Södra Möre samt Öland ett självständigt kyrkligt förvaltningsområde, ett s k ordinarie domne, inom Linköpings stift. Ordinarie domnen inrättades av Gustaf Vasa och var ett sätt att minska biskoparnas makt. Vid samma tidpunkt överfördes det gamla folklandet Finnveden till Växjö stift. Finnveden hade dessförinnan tillhört både Skara och Linköpings stift. År 1583 upphörde Kalmars och även Jönköpings ordinarie domnen. Man återgick då praktiskt taget till den gamla stiftindelningen där områdena kring Jönköping, Tveta, Vista och Norra Vedbo återfördes till Linköpings stift och Mo härad till Skara stift. Östbo och Västra Njudung lades till Växjö stift dit också Östra Njudung fogades från Linköpings stift. År 1621 fogades också Tveta och Vista häradar till stiftet i Växjö.

Kalmar blev åter ett kyrkligt förvaltningsområde 1603 då man blev superintendentia. En superintendentia är ett område som avskilts från ett äldre stift och som senare fick status av eget stift. Ursprungligen ingick hela Kalmar län utom Tjust i superintendentian men med tiden kom Sevede, Aspeland och Tuna län att övergå till Linköpings stift. När Kalmar 1678 blev eget stift omfattade det Södra och Norra Möre, Handbörd, Stranda och Öland. Denna indelning bevarades fram till 1903 då det beslutades att Kalmar stift uppgick i Växjö stift. Sammanslagningen realiserades 1915 då Kalmars biskop Tottie avled. För närvarande har Växjö stift 222 församlingar. Stiftets minsta församling är Jälluntofta med knappt 60 kyrkotillhöriga och den största är Jönköping Sofia med 21 850 tillhöriga. I stiftet finns drygt 300 präster och drygt 100 diakoner. Inom stiftet finns cirka 350 äldre kyrkor och antalet medeltida kyrkobyggnader är stort. De flesta sockenkyrkor omges dessutom av medeltida kyrkogårdar. Under 1900-talet har det tillkommit nya begravningsplatser och även nya kyrkor i städerna.

## FLISERYDS GAMLA KYRKOÅRD

Fastighetsbeteckning: Fliseryd 1:29, Fliseryds socken, Mönsterås kommun, Handbörds härad, Kalmar län, Småland.

Befolkningstal: 1750: 1001 inv, 1800: 1985 inv, 1850: 2957 inv, 1900: 3355 inv, 1950: 2397 inv, 2004: 1495 inv

### Historisk bakgrund

Den första kyrkan i Fliseryds socken byggdes troligen i mitten av medeltiden. Den var av trä och hade ett långt kor som var smalare och lägre än långhuset. Vid den här tiden kallades platsen för Kyrkbyn men efter 1680 bytte platsen namn till Fliseryds gård. En brand på gården 1811 drabbade också kyrkan. Det var en trasig skorstenspipa som gav upphov till branden och stark västlig vind gjorde att elden snabbt spred sig. Kyrkan brann ner till grunden men kyrkkistan och skrudarna räddades.

Eftersom kyrkplatsen hade legat i socknens västra utkant valde man en ny plats för den nya kyrkan. Det blev nära den plats där vägarna mot Mönsterås, Oskarshamn, Finsjö och Ruda möts. Den nya kyrkan stod klar 1818.



Utsnitt av karta över Fliseryds gård från 1705. Pilen markerar den gamla kyrkans läge. Källa: Lantmäteriet

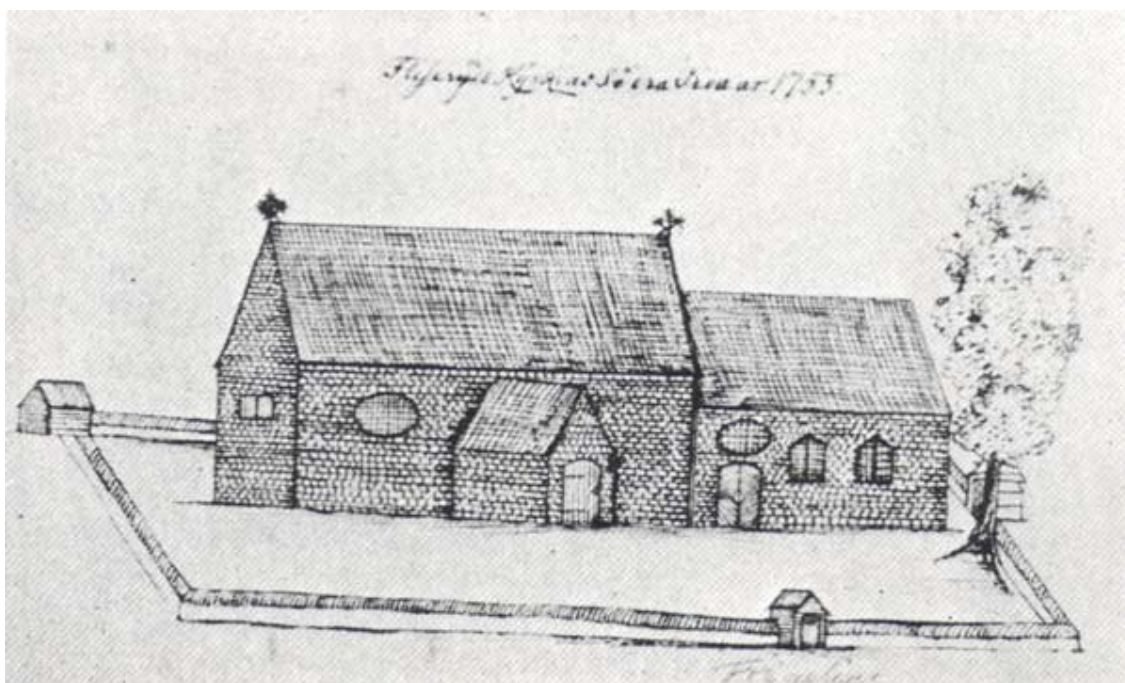
### Kyrkogårdens historik

Fliseryds gamla kyrka och i viss mån också dessa gamla kyrkogård har Martin Tärnfors skrivit om i "Historik över Fliseryd socken". Följande historik bygger på hans material samt material från olika arkiv och lantmäteriet.

Redan när kyrkan byggdes under medeltiden bör en kyrkogård ha anlagts. Hur denna såg ut vet vi dock ingenting om. På en karta från 1705 över Fliseryds by är kyrkan utritad omgiven av åkrar och ängar men kyrkogårdens form och utsträckning är inte angiven.

Den första konkreta uppgiften som säger oss något om hur det såg ut vid Fliseryds gamla kyrka är från 1708. Då anmodas kaptenskan i Kyrkeby av prostetinget att ta bort ett antal torra ekar som stod för nära kyrkan. Kaptenskan bör ha varit kaptenen Lorentz de la Granges hustru. Kaptenen avled år 1708 och var en av dem som begravdes inne i kyrkan. Under långhusets golv låg också kaptenen Anders Billenberg (1709) och häradshövdingen herr Nils Ehrenström (1705). Under korets golv hade kyrkoherde herr Bergerius N Montan sin gravplats (1709). Platsen ska ha markerats av en huggen häll med järnringar i hörnen. Hällen var gjord av hans son Samuel som var stenhuggare och bosatt på Öland.

Den första kända avbildningen av kyrkan är Petrus Frigelius teckning från 1753. Frigelius teckningar är något naiva och proportionerna stämmer inte men man brukar anse att de på ett korrekt sätt visar vad som funnits och hur olika saker var placerade i förhållande till varandra. Frigelius var främst intresserad av kyrkorna och dessa är detaljerat återgivna. Kyrkogårdarna är oproportionerligt små och kyrkogårdsmurarna skulle, om Frigelius bilder stämde, vara väldigt låga. Här finns inte heller alltid angivet om det funnits några gravmärken på kyrkogården. Så är fallet vad gäller teckningen av Fliseryd kyrkogård. Den rektangulära ytan som omger kyrkan saknar på bilden gravmärken. Kyrkogården är främst utlagd söder om kyrkan men det finns också ytor öster och väster om den. Däremot verkar det bara funnits ett mindre område norr om kyrkan. Från tidig medeltid fram till mitten av 1800-talet betraktades den norra sida om en kyrka som ett sämre område att bli begravd på. Man trodde att kyrkan vid jordens undergång skulle falla mot norr. Därför begravdes där oftast bara brottslingar och människor som tagit sitt liv. Kyrkogården är på Frigelius teckning omgärdad av en mur som på något sätt är avtäckt. I söder och öster fanns stigluckor och i nordväst en byggnad som kan vara en likbod eller ett benhus. Vid stigluckan i söder fanns ett stort lövträd. Rakt öster om den östra stigluckan, utanför kyrkogården, stod klockstapeln.



Fliseryds gamla kyrka och kyrkogård avbildad av Petrus Frigelius då han besökte socknen 1753. Originalen förvaras i Kalmar Gymnasiebiblioteks samlingar. Kyrkan är avbildad från söder.

Klockstapeln stod i Klockgärdet. Ännu på 1930-talet kunde man se spår av tjära på platsen där den hade stått. Även klockstapeln brann ner 1811 men klockorna räddades från att smälta ner av arbetskarlen Carl Krants, Fliseryd. Klockorna hänger idag i Fliseryds kyrka.

Efter branden och beslutet att flytta kyrkan blev det nödvändigt att också ordna en ny kyrkogård nära den nya kyrkan. Karl Hemming skänkte mark väster om den nya kyrkan och den nya kyrkogården togs i bruk 1818. Samma år upphörde begravingarna på den gamla kyrkogården.

Den gamla kyrkplatsen och kyrkogården övergavs. Men marken var attraktiv och ägarna till Fliseryds säteri var intresserade. 1850 erbjöd sig ryttmästare Nordenankar, som då ägde Fliseryds gård, att arrendera vilket han också fick. Två år senare ville han få köpa marken. Domkapitlet godkände köpet med undantag av den gamla kyrkplanen med motiveringen att vigd jord inte fick profaneras. År 1854 lyckades dock Nordenankar att driva igenom hela köpet.

Från 1863 finns en beskrivning av den gamla kyrkogården och kyrkplatsen nedtecknad. I det nordöstra hörnet av säteriets trädgård fanns då en inhägnad upphöjning. Det sägs att den gamla inhägnaden av timmer kring kyrkogården nu var helt bort. Hela platsen var gräsbeväxt men en hög med kalkgrus visade var kyrkans sakristia hade stått. Kvar fanns också ett par förfallna gravöverbyggnader i trä. Den ena av dessa hade svarvade spolar och bland resterna låg människoben. Mitt på området låg en gravflisa av slipad öländsk kalksten men utan inskription. Denna grävdes upp 1924 och fördes till den nya kyrkan. Det fanns också två huvudmålsgravar d v s stående gravvårdar. På stenarna fanns inskriptioner och på den ena berättades att sonen Olof Larsson rest stenen till minne av sin fader. Tio år tidigare, d v s 1853, ska det ha funnits ytterligare en markerad grav. Den hade en överbyggnad av trä med inskription över fältväbeln och välborne herr Carl Gustaf Strål som dog 1730.

Fliseryds gård förblev i familjen Nordenankars ägo och 1936 donerade den dåvarande godsägaren marken tillbaka till kyrkan. Samtidigt bildades en fond som tillsammans med avkastningen av marken skulle användas för att sköta familjen Nordenankars gravplatser såväl på den nya som på den gamla kyrkogården. Amiralen Johan Nordenankar hade 1804 begravts på den gamla kyrkogården och 1919 lät hans ättling Carl Nordenankar, den siste innehavaren av Fliseryds fideikommiss, resa en minnesvård. Vården ska stå på den ursprungliga gravplatsen där ytterligare fyra medlemmar av familjen är begravda.

År 1952 invigdes en klockstapel på gamla begravningsplatsen. Initiativet hade tagits av den kyrkliga syföreningen i Bankeberg och bygget gjordes med insamlade medel, donationer och frivilligt arbete. Klockorna köptes från KG Bergholtz&Co klockgjuteri, Stockholm.

Idag är gamla kyrkogården registrerad som RAÄ nr 5 i fornlämningsregistret för Fliseryds socken. Kvar finns idag den minnessten som restes 1919.

## **Beskrivning av kyrkogården idag**

### **Allmän karaktär**

Platsen där Fliseryds äldsta kyrka en gång låg ligger idag inom en slåttervall. Än idag finns en rester av en av kyrkans murar bevarade. Den enda gravvård som finns kvar är en hög granitvård över amiralen Johan Nordenankar och fyra av hans släktingar, vilka dock inte står omnämnda på gravvården. På stenen finns följande inskription: Amiralen Johan Nordenankar

\* 2/10 1722 † 3/9 1804. Integritate niti Vården restes 1919 af Carl Nordenankar siste innehafvare af Fliseryds fideikommiss egendomar”. Ytterligare gravvårdar ligger som fyllnadsmaterial nere vid ån och en gravvård står också lutad mot en sten. I slänten nedanför åker finns också en byggnad, som lär ha varit likbod, kvar.

Ca 100 m nordost om minnesstenen finns plats för sommargudstjänster. Platsen ligger på en kulle i en ängsmark. Den omgärdas av gärdesgård med grind i väster. Inom platsen finns en klockstapel. Den sadeltaksformade huven, som är klädd med spån, bärs upp av kraftiga stolpar. Hela klockstapeln är struken med tjära. I toppen sitter en smal spira med en tupp i smide. I klockstapeln hänger en klocka gjuten av KG Bergholtz&Co klockgjuteri, Stockholm. Omkring klockstapeln finns en perennrabatt. Inom gärdesgårdens inhägnad finns också sittbänkar för gudstjänstdeltagarna.

Vid såväl minnesstenen som platsen för gudstjänster finns informationstavlor från länsstyrelsen. Den förstnämnda var vid inventeringstillfället nedriven. Fliseryd gamla kyrkogård är tagen ur bruk sedan lång tid tillbaka och är därför en fornlämning. En fornlämning är en lämning efter människors verksamhet i äldre tider som är varaktigt övergiven. Fornlämningar är skyddade enligt 2:a kap. Lagen om kulturminnen. Denna lag kallas allmänt kulturminneslagen.



Minnesstenen över amiral Johan Nordenankar. Stenen rester 1919. (KI Fliseryds ödekyrkog 011)



Klockstapeln från 1952. (KI Fliseryds ödekyrkog 014)

## **KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGÅRDEN I DESS HELHET**

Genom bygget av en klockstapel på 1950-talet kom den gamla kyrkplatsen i Fliseryds socken att på nytt bli en samlingspunkt i bygden. För någon som besöker platsen idag är det inte helt lätt att förstå att detta en gång har varit socknens centrum. Minnesstenen och klockstapeln bidrar dock båda till en större förståelse. Platsen har en kontinuitet sedan medeltiden och dess historia var nära förknippad med Fliseryds gård. Kopplingen visar på hur adelsmän i äldre tider kunde styra bygget av en kyrka.

I Kalmar län finns idag ett fåtal ödekyrkogårdar. I alla fall utom tre är det mindre kyrkogårdar i anslutning till idag försvunna kapell. Undantagen är, förutom Fliseryds gamla kyrkogård, Källa öderkyrkogård på Öland, som övergavs under 1800-talets andra hälft när den nya kyrkan stod klar, och Gamla kyrkogården i Kalmar. Den sistnämnda övergavs i mitten av 1800-talet då kyrkogården hade blivit otillräcklig för stadens växande befolkning och en ny kyrkogård stod klar nära Kalmar slott. När det gäller Källa och Fliseryd är de båda alltså sockencentra som flyttats då kyrkplatsen flyttades. Det gör Fliseryds gamla kyrkogård till ett mycket ovanligt exempel i Kalmar län.

Fliseryds gamla kyrkogård är tagen ur bruk sedan lång tid tillbaka och är därför en fornlämning. En fornlämning är en lämning efter människors verksamhet i äldre tider som är varaktigt övergiven. Fornlämningar är skyddade enligt 2:a kap. Lagen om kulturminnen. Denna lag kallas allmänt kulturminneslagen. Lagen innebär att man inte får skada eller bortforsla en fornlämning. Idag finns några få synliga spår av Fliseryds gamla kyrka och kyrkogård men också det som finns under marken är skyddat. Det betyder att alla markarbeten inom fornlämningsområdet kräver tillstånd av länsstyrelsen.

## **ARKIV OCH LITTERATUR**

Antikvariskt Topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet  
Kalmar läns museums topografiska arkiv  
Lantmäteriet

Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992  
Erixon, Sigurd (red), Sveriges bebyggelse, svensk statistisk topografisk uppslagsbok, Landsbygden del II, Uddevalla 1957  
Hammaskjöld, Hans mfl, Minnets stigar – en resa bland svenska kyrkogårdar. Stockholm 2001  
Hammarskjöld, Britt-Marie, Ett läns utveckling-Kulturminnesvårdsprogram för Kalmar län. Etapp 1, Översikt. Kalmar 1985  
Persson, Gösta, Fliseryd vår barndoms bygd, Oskarshamn 1985  
Rahmqvist, Sigurd (red), Det medeltida Sverige, Bd 4, Småland 4, Stockholm 1999  
Tärnfors, Martin, Historik över Fliseryd socken, Oskarshamn 1979  
Ullén, Marian, Medeltida träkyrkor, 1 Småland samt Ydre och Kinda härader i Östergötland. Stockholm 1983

Svenska kyrkans hemsida: [www.svenskakyrkan.se](http://www.svenskakyrkan.se)